

AMRA MULOVIĆ
(Sarajevo)

KONCEPTUALNA METAFORA U PREDSDJEDNIČKIM GOVORIMA TOKOM ARAPSKOG PROLJEĆA

Sažetak

Ovaj rad se bavi konceptualnom metaforom kao diskursnim fenomenom, a posebno njenom persuazivnom ulogom u političkom diskursu. U središtu rada su identifikacija konceptualnih metafora realiziranih u tekstu korpusa, njihova klasifikacija na osnovu izvorne domene, opis njihove konceptualne strukture i analiza njihovog diskursnog potencijala. Rad za cilj ima i tumačenje društvenih odnosa izraženih u dominantnim metaforičkim konceptima kojima se konceptualiziraju različiti politički fenomeni u kompleksnoj političkoj situaciji, vremenu krize i prevrata. Rad se jednim dijelom bavi i obrazloženjem ciljeva i učinka upotrebe metafore u konkretnom političkom kontekstu. Kao korpus istraživanja odabrani su politički govori predsjednika Tunisa, Egipta i Libije održani tokom Arapskog proljeća.

Ključne riječi: konceptualna metafora, politički diskurs, politički govor, Arapsko proljeće

UVOD

Metafora se tradicionalno uglavnom smatrala karakteristikom književnog jezika, stilskim ukrasom, koji nema značaj u drugim tipovima diskursa ili drugim funkcionalnim stilovima. U zadnjih nekoliko decenija lingvistička istraživanja se sve više metaforom bave koristeći konceptualnu aparaturu i metodologije specifične za druge discipline (kognitivnu psihologiju, filozofiju, sociologiju i sl.). Kognitivni pristup

metafori preispituje metaforu kao rezultat određenih kognitivnih procesa koji se odvijaju na konceptualnom nivou, tj. kao oblik mišljenja, budući da se metafora rađa u misli, a ne u jeziku. S obzirom na to, govornici često nisu ni svjesni prisutnosti metafore u komunikaciji. Zbog toga se pažnja istraživača sve više usmjerava i na upotrebu metafore izvan književnoumjetničkog stila, naročito na njenu upotrebu u političkom diskursu. Emocionalni utjecaj koji metafora ima nerijetko je značajniji od njene argumentativne funkcije, zbog čega političari metaforu često koriste kako bi svoj govor učinili efektivnijim i inspirativnijim. Ova činjenica nas je podstakla da konceptualnu metaforu analiziramo na korpusu političkih govora održanih u specifičnom kontekstu krize i prevrata.

Upotrebom metafore pokreće se čudesni mehanizam korelacijskog povezivanja riječi i iskaza ili, bolje reći, konceptualnih sistema, koji budi i usmjerava matricu misli i emocija. U osnovi kognitivnog pristupa metafori jest ideja da mi svijet u velikoj mjeri razumijevamo putem metafora; mentalne procese, osjećaje, moralne vrijednosti i druge neopipljive entitete opisujemo opipljivim. U novijim istraživanjima ne teži se više definiranju i opisu metafore koliko se istražuju načini funkcioniranja i mehanizmi konstruiranja i interpretiranja metafora.

U okviru teorijskog modela koji su uveli Lakoff i Johnson metafora je definirana i opisana kao jedan od kognitivnih procesa konstruiranja značenja, uz pomoć kojeg jednu stvar razumijevamo putem druge povezivanjem dviju konceptualnih domena, izvorne i ciljne. Metafora se, dakle, zasniva na procesu metaforizacije koja predstavlja transfer značenja izvorne domene na ciljnu domenu ili preslikavanja značenjske strukture obično konkretne izvorne domene na apstraktnu ciljnu domenu. Naprimjer, u konceptualnoj metafori RASPRAVA JE RAT, rasprava je konceptualizirana kao rat, odnosno dio znanja koji se vezuje za *rat*, *sukob* ili *konflikt* preslikava se na pojam *rasprave*. Konceptualne metafore Lakoff i Johnson dijele na primarne i kompleksne. Primarne metafore preslikavaju apstraktne koncepte na univerzalna osjetilna iskustva i kao takve su veoma raširene i kulturno neodređene. S druge strane, kompleksne metafore određene su utjecajem određene kulture i individualnog iskustva.¹

¹ Teorija konceptualne metafore donijela je osamdesetih godina prošlog vijeka preokret u istraživanjima metafore. Iako je ova teorija proširena i nadograđena u brojnim studijama napisanim nakon pionirskog rada Lakoffa i Johnsona, njihov pristup još uvijek predstavlja polazište svakog ozbiljnijeg istraživanja metafore. Više o osnovnim pojmovima i elementima konceptualnog pristupa metafori vidi u:

Konceptualne se metafore u jeziku realiziraju upotrebom metaforičkih izraza. Na osnovu metaforičke upotrebe nekog pojma tumačimo neki drugi. „Semantička tenzija“ ili odstupanje u značenju koje postoji između izvorne i ciljne domene u konceptualnoj metafori razrješava se površinskom reprezentacijom, odnosno jezičkim iskazom putem reifikacije, tj. reprezentacije nečeg apstraktnog kao nečega stvarnog, personifikacije, referiranja na nešto neživo terminima koji se odnose na živo, i depersonifikacijom, referiranja na nešto živo terminima koji se odnose na neživo.² Kontekstualni signali ili indikatori nam otkrivaju o kojoj je ciljnoj domeni riječ. Dakle, u kognitivnom procesu metaforizacije dolazi do preslikavanja dijela znanja o određenom pojmu sa izvorne na ciljnu domenu.³ Konceptualnu metaforu Lakoff i Johnson dijele na strukturnu, orijentacijsku i ontološku. Strukturna metafora podrazumijeva preslikavanja (mapiranje) sličnih domena (RASPRAVA JE RAT), orijentacijska metafora za izvornu domenu ima prostorne odnose (SRETNO JE GORE), a ontološka je povezana sa osjetilnim iskustvima, pri čemu se neki aspekt pojma projicira na drugi koji nema taj aspekt (VRIJEME JE SUPSTANCA).⁴

Teorija konceptualne metafore u čijem centru stoji mapiranje domena u svakodnevnom životu i svakodnevnoj upotrebi jezika na razini nesvjesnog, u početku je smatrana nepodesnom za analizu političkog diskursa u kojem govornici koriste metaforu svjesno kao persuazivno i manipulativno retoričko sredstvo. Međutim, treba imati u vidu da se svaka konceptualna struktura reflektira u jezičkoj strukturi. Svaki metaforički izraz (riječ, fraza, rečenica) predstavlja površinsku reprezentaciju konceptualnog mapiranja. Isto tako, metafore pomažu govornicima da konceptualiziraju određene probleme na određeni način i tako uvjere auditorij da probleme vide i razumiju na njihov način, tj. da utječu na opću percepciju stvarnosti i tako manipuliraju njihovim stavovima, idejama i vrijednostima. Upotreba figurativnog jezika, naročito metafore, u svim tipovima diskursa, sredstvo je uz pomoć kojeg lakše otkrivamo ideje, stavove i vrijednosti ljudi. Tako se politički diskurs sve više prepoznaje

Georg Lakoff, Mark Johnson, *Metaphors We Live By*, The University of Chicago Press, Chicago, 2003.

² Vidi u: Jonathan Charteris-Black, *Corpus Approaches to Metaphor Analysis*, Palgrave Macmillan, New York, 2004, 21.

³ Mateusz-Milan Stanojević, „Konceptualna metafora u kognitivnoj lingvistici: pregled pojmova“, *Savremena lingvistika*, 68, 2009, 341.

⁴ Vidi više u: Georg Lakoff, Mark Johnson, *Metaphors We Live By*, 147-154.

kao žanr podatan za upotrebu metafore, što je potvrđeno različitim studijama konceptualne metafore,⁵ te studijama koje su usmjerene na analizu političke metafore.⁶ S obzirom na to da je politički diskurs apstraktan i kompleksan, metafore postaju neophodno sredstvo pojednostavljenja i razumijevanja ovog domena ljudskog iskustva. U ovom istraživanju polazimo od hipoteze da je konceptualna metafora strategija političkog diskursa koja pomaže auditorijumu da razumije politički govor i prihvati ideološke vrijednosti promovirane u političkim govorima.

KORPUS I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Teoriju konceptualne metafore kritizirali su kao redukcionističku, da se mnogo više usmjerava na kognitivne reprezentacije nego na jezičke manifestacije, da zanemaruje utjecaj konteksta na smisao jezičkih izraza, tekstualne, interpersonalne i emotivne efekte. Zbog navedenog se Charteris-Black odlučio za novi pristup metafori, kritičku analizu metafore, koja omogućava integrativnu eksplanaciju metafore i objedinjuje kritičku analizu diskursa, teoriju konceptualne metafore i pragmatički pristup na svim nivoima analize, semantičkom, pragmatičkom i kognitivnom,⁷ a u skladu sa trodimenzionalnim modelom metafore koji se zasniva na njoj ulozi u jeziku, mišljenju i komunikaciji. Kritičkom analizom konteksta metafora mogu se utvrditi skrivene namjere govornika i tako utvrditi implicitni tekstualni sadržaj i priroda određene ideologije.⁸ Metafora se stoga nerijetko koristi u ideološke svrhe, budući da aktivira nesvjesne emocionalne asocijacije, eliminira alternativna stajališta, služi pozitivnoj samoprezentaciji i negativnoj prezentaciji političkih oponenta.⁹

⁵ Naprimjer: Georg Lakoff, Mark Johnson, *Metaphors We Live By*; Jonathan Charteris-Black, *Politicians and Rhetoric. The Persuasive Power of Metaphor*, Palgrave Macmillan, New York, 2005; Maria-Ionela Neagu, *Decoding Political Discourse. Conceptual Metaphors and Argumentation*, Palgrave Macmillan, New York, 2013.

⁶ Vidi, naprimjer: Andreas Musolff, *Political Metaphor Analysis. Discourse and Scenarios*, Bloomsbury Academic, London and New York, 2016.

⁷ Jonathan Charteris-Black, *Corpus Approaches to Metaphor Analysis*, 2.

⁸ Ibid., 28.

⁹ Iako se u teoriji konceptualne metafore nastanak metafore smatra nesvjesnim činom, Charteris-Black razvija model svrhovite metafore, koji podrazumijeva da se metafora nerijetko upotrebljava ciljano, bez obzira na to da li je riječ o svjesnom

Charteris-Black izdvaja tri faze u analizi metafore u nekom korpusu: identifikaciju, interpretaciju i eksplanaciju. Identifikacija se zasniva na otkrivanju nepodudarnosti između izvorne domene (dekodiranju) i ciljne domene (kodiranju), tj. otkrivanju dva različita značenja određene riječi, fraze i rečenice, onog osnovnog i novog, kontekstualiziranog. Interpretacija metafore povezuje različite faktore metafore sa društvenim odnosima izraženim kroz mapiranje unutar metafore. Svaka metafora dekodirana je u skladu sa kulturnim i individualnim kodovima. Adresat interpretira tekst i poruku na osnovu znanja koje posjeduje i ličnog sistema vrijednosti, pod utjecajem pragmatičkih efekata metafore i konotacija koje izviru iz konteksta u kojem je određena metafora upotrijebljena. Tako dolazimo do eksplanacije koja uključuje utvrđivanje diskursnih funkcija metafore u smislu utvrđivanja ideoloških i drugih motiva njene upotrebe.¹⁰ Ukoliko se metafora analizira i istražuje na ovaj način, mogu se izvući značajni zaključci koji se vezuju za širok spektar aspekata, od individualnih do kulturnih.

Metaforičke izraze smo identificirali na osnovu Charterisove definicije metafore. On metaforu definira kao „jezičku reprezentaciju koja proizlazi iz pomaka upotrebe riječi ili fraze iz konteksta ili domena gdje se njena upotreba očekuje u drugi kontekst ili domen u kojem se njena upotreba ne očekuje, što proizvodi semantičku tenziju“.¹¹ Upravo u ovoj semantičkoj tenziji leži potencijal metafore kao persuazivne i manipulativne strategije u političkim govorima i iz nje kreće impuls koji pokreće kognitivne i emotivne odgovore adresata.

U identifikaciji metafora u diskursu političkih govora poslužili smo se metodom Pragglez grupe.¹² Ovom metodom se prebacuje pažnja istraživača sa metafore u umu na metaforu u jezičkoj upotrebi i usmjera na identificiranje metaforički upotrijebljenih riječi u diskursu,¹³

ili nesvjesnom činu metaforizacije (Jonathan Charteris-Black, „Forensic deliberations on ‘purposeful metaphor’“, *Metaphor and the Social World*, John Benjamin Publishing, 2:1, 2012).

¹⁰ Jonathan Charteris-Black, *Corpus Approaches to Metaphor Analysis*, 34-41.

¹¹ *Ibid.*, 21.

¹² Vidi: Pragglez Group, „MIP: A Method for Identifying a Metaphorically Used Words in Discourse“, *Metaphor and Symbol*, 22:1, 2007; Gerard Steen, „Finding Metaphor in Discourse: Pragglez and Beyond“, *Culture, Language and Representation*, V, 2007; Thoshihiro Shimizu, „A Metaphor Identification Procedure for Corpus-Based ‘Mental Distance’ Analysis“, *Osaka Keidai Ronshu*, 61:1, 2010.

¹³ Pragglez Group, 1.

a da se pritom ne zanemaruje veza između konceptualne strukture i jezika. Ova metoda se sastoji u prepoznavanju metaforičkog potencijala jezičkih izraza, a zasniva na jednostavnom semantičkom testu kojim se metaforičnost riječi utvrđuje kontrastiranjem njenog osnovnog značenja i njenog kontekstualnog značenja i smislenim kompariranjem ovih značenja.¹⁴ Konceptualne metafore opisuju se u skladu sa već ustanovljenim izvornim i ciljnim domenama konceptualnih metafora u okviru kojih su izdvojene metafore upotrijebljene u konkretnom kontekstu.

Korpus istraživanja politički su govori tri svrgnuta predsjednika Tunisa, Egipta i Libije. Zanimljivo je da su i Zin El Abidin Ben Ali i Husni Mubarak otišli s vlasti nakon što su održali po tri govora od početka nemira. Iz repertoara govora Muammera Gaddafija održanih u toku protesta za korpus smo izabrali također tri govora. Ben Ali je govore održao 28. 12. 2010. godine, 10. 1. 2011. godine i 13. 1. 2011. godine. Mubarak je govore održao 28. 1. 2011. godine, 2. 2. 2011. godine i 10. 2. 2011. godine. Odabrali smo govore Gaddafija koje je održao 16. 1. 2011. godine, 22. 2. 2011. godine i 23. 3. 2011. godine.

Postoji bogata literatura koja govori o tome da politički diskurs obiluje metaforom koja se koristi kao snažno persuazivno sredstvo.¹⁵ Iako smo naišli na radove koji se bave konceptualnom metaforom u medijskom diskursu Arapskog proljeća,¹⁶ u potpunosti su izostale studije koje se bave konceptualnom metaforom u političkim govorima održanim za vrijeme Arapskog proljeća.

U narednom odlomku pokušat ćemo dati odgovore na pitanja koji se tipovi konceptualnih metafora javljaju u navedenim predsjedničkim govorima, koji su ciljevi upotrebe ovih metafora, kakav utjecaj konceptualne metafore imaju na recipijente, koje emocije govornici pokušavaju

¹⁴ Ibid., 3. Kognitivna lingvistika je inače polazila od već postavljene teorije konceptualne metafore, te na osnovu postojeće baze metaforičkih koncepata identificirala metafore u korpusu.

¹⁵ Vidi, naprimjer: Georg Lakoff, Mark Johnson, *Metaphors We Live By*; Jonathan Charteris-Black, *Politicians and Rhetoric. The Persuasive Power of Metaphor*; Maria-Ionela Neagu, *Decoding Political Discourse. Conceptual Metaphors and Argumentation*; Andreas Musolff, „Special Feature. The Study of metaphor as part of critical discourse analysis“, *Critical Discourse Studies*, Routledge, 9:3, 2012.

¹⁶ Vidi, naprimjer: Ludmila Torlakova, „Metaphors of the Arab Spring. Figurative Construals of the Uprisings and Revolutions“, *Journal of Arabic and Islamic Studies*, 14, 2014; Waheed M. Altohami, „The Game-based Metaphorical Representation of the Arab Spring Revolutions in Journalistic Political Discourse“, *Studies about Languages*, 35, 2019.

probuditi kod njih i koliko je izbor metafore povezan sa prenošenjem skrivenih ideologija. Pokušat ćemo utvrditi koliko se konceptualne metafore razlikuju u zavisnosti od konteksta i koliko otkrivaju političke stavove govornika i njihove ocjene konkretne situacije i koliko su one politički motivirane, odnosno, koliko se njima naglašavaju određeni aspekti stvarnosti, a drugi skrivaju.

METAFORIČKA KONCEPTUALIZACIJA U KONTEKSTU ARAPSKOG PROLJEĆA

Val revolucija poznatih kao Arapsko proljeće jedinstven je politički događaj koji uključuje niz protesta koji su započeli u Tunisu u decembru 2010. godine i proširili se na druge arapske zemlje, u nekima izazvavši pad vladajućih režima. Mobiliziranje masa i organiziranje demonstracija, događaje koji su odmah na početku opisani kao revolucije u Tunisu, Libiji, Egiptu, Siriji i Jemenu pratili su politički govori predsjednika u kojima su iskorištene različite jezičke strategije koje otkrivaju persuzivne i manipulativne namjere govornika, pokušaje oblikovanja ideoloških stavova auditorija i sl. Među ovim strategijama je i konceptualna metafora, sredstvo mišljenja i komuniciranja putem povezivanja različitih semantičkih obilježja u nove konceptualne okvire.

Politička komunikacija ne postavlja u prvi plan logičnost u slijedu ideja i poruka koliko izbor i vrednovanje jezičkih instrumenata usaglašenih sa persuzivnim efektima kojima se teži. Glavna uloga metafore u političkom diskursu jest predstaviti događaje na određeni način, produkujući odstupanje od osnovnog značenja izraza na semantičkom nivou, tako da se o različitim pojavama i idejama može govoriti uz upotrebu konkretnih pojmova. Politički diskurs pogodan je za upotrebu metafora zato što su u političkom govoru politička dešavanja u osnovi apstraktna, a metaforički izrazi omogućuju da takvi politički fenomeni postanu opipljivi i razumljivi prosječnom građaninu.¹⁷

Kada kriza pogodi zemlju, pred liderima stoji veliki izazov kako da prevladaju situaciju predlažući načine izlaska iz krize. Osjećaj nesigurnosti ljudi, nezadovoljstva i očaja, zahtijeva autoritet koji će pokazati samouvjerenost, koji će uspjeti smiriti situaciju ujedinivši ljude oko

¹⁷ Vidi u: Jeffery Scott Mio, „Metaphor and Politics“, *Metaphor and Symbol*, 12:2, 1997, 121.

zajedničkih stavova i ciljeva. Međutim, u velikim krizama lideri ne uspijevaju uvijek pravilno odgovoriti na nedostižna očekivanja, potrebe i zahtjeve ljudi, a šteta koja je već načinjena kredibilitetu lidera dodatno otežava njihov zadatak. Oni na različite načine tumače krizu u pokušaju da povrate političku moć. U govorima oživljavaju mitove, vraćaju se u slavnu prošlost, ističu svoje zasluge i uspjehe, balansiraju između obećanih promjena i zadržavanja moći. U takvim uvjetima održani su govori koji su predmet analize u ovom radu.

Nakon čitanja teksta, utvrdili smo jedinice analize (leksičke jedinice i fraze), njihovo kontekstualno značenje, odredili osnovno značenje jedinice analize i, ukoliko se ta dva značenja razlikuju, markirali smo jedinicu kao metaforički izraz.¹⁸ U političkim govorima koji su predmet analize dominira konceptualizacija naroda, nacije, države, protestanata, neprijatelja, političkih oponenta, krize, političkih djelovanja i sličnih ciljnih domena. Osnovni metodološki problem s kojim smo se suočili bila je činjenica da su iskazi govornika nerijetko sadržavali više konceptualnih metafora. Kategorija u koju smo smještali određenu rečenicu koja sadrži više različitih metaforičkih struktura predstavlja subjektivni izbor, a na metaforičku složenost primjera smo ponekad ukazivali pri analizi. Konceptualne metafore razvrstali smo prema izvornoj domeni.

Metafore sa izvornom domenom OSOBA

Nerijetko se u konceptualnoj strukturi metafora sa izvornom domenom OSOBA, kao ciljna domena u političkom diskursu javlja DRŽAVA. Ova konceptualna metafora počiva na mehanizmu personifikacije, koja predstavlja temelj konceptualnih metafora. Razlog leži u tome što su osobine ljudskog bića recipijentima iskustveno bliže od apstraktnih fenomena u okviru ciljnih domena metafora ovog tipa. Izrazi *stati na svoje noge*, *bdjeti*, *uložiti dodatne napore*, *umorne* i *liječiti rane* u narednim primjerima konceptualiziraju državu kao ljudsko biće.

إنني أعلم علم اليقين أن مصر ستتجاوز أزمتها... ستقف على أقدامها من جديد...
*Pouzdana znam da će Egipat prevazići krizu... da će ponovo **stati na svoje noge**...* (Mubarak, 10. 2. 2011)

¹⁸ Napominjemo da smo u prijevodu često ostavljali osnovno značenje neke leksičke jedinice kako bi metaforičnost izraza bila uočljiva.

ان الدولة ساهرة على ايجاد الحلول لتلبية طلبات الشغل ...
*Država **bdije** nad pronalaskom rješenja za ispunjavanje zahtjeva za posao.* (Ben Ali, 28. 12. 2010)

وستبذل الدولة جهودا اضافية...
*Država će **uložiti dodatne napore**...* (Ben Ali, 28. 12. 2010)

... لاني مضيت أكثر من ٥٥ سنة من عمري في خدمة تونس... على رأس الدولة ...
... jer sam proveo više od 50 godina svoga života služeći Tunisu... na čelu države... (Ben Ali, 13. 1. 2011)

لا تطبقون الإستفتاء إلا على بلداننا **التعبانة**؛ العالم الثالث.
*Ne primjenjujte referendum samo na naše **umorne** zemlje, treći svijet.* (Gaddafi, 16. 1. 2011)

تونس لنا جميعا ... وكل واحد منا مسؤول من موقعه على اعادة أمنها واستقرارها
وترميم جراحها والدخول بها في مرحلة جديدة تؤهلها أكثر لمستقبل أفضل.
*Tunis pripada svima nama... svako od nas je sa svoje strane odgovoran da Tunisu vrati sigurnost, stabilnost, **izliječi rane** i uvede ga u novu fazu koja će ga više voditi ka boljoj budućnosti* (Ben Ali, 13. 1. 2011)

Posljednji primjer, donekle i pretposljednji, osim što predstavlja primjer konceptualne metafore DRŽAVA JE OSOBA, predstavlja i, u političkom diskursu veoma čestu, konceptualnu metaforu KRIZA JE BOLEST.¹⁹ Ovakva metafora, kako navodi Musolff, „daje argumentativnu prednost govorniku kada želi da diskvalificira političke elemente, grupe ili pojedince kao prijatnju identitetu i kontinuiranom postojanju nacionalne države“.²⁰ Ovom metaforom Ben Ali implicira da se liječenje Tunisa može postići samo eliminiranjem socio-političkih elemenata koji su rane izazvali.

U metaforičke konstrukcije ovog tipa spada i konceptualna metafora NACIJA/NAROD JE PORODICA. Ova metafora nezaobilazna je tema u studijama metafore u političkom diskursu. Njome se narod i nacija portretiraju kao porodica, vlada kao roditelji, a građani kao djeca. Upotreba metafore sa izvornom domenom porodica neizostavno ima

¹⁹ Više o konceptualnoj metafori KRIZA JE BOLEST vidi u: Maria-Ionela Neagu, *Decoding Political Discourse. Conceptual Metaphors and Argumentation*, 40-41.

²⁰ Andreas Musolff, „Special Feature. The Study of metaphor as part of critical discourse analysis“, 303.

pozitivan predznak, jer porodica podrazumijeva osjećaj pripadanja, bezuvjetne podrške i povjerenja.

أتوجه إليكم جميعا بحديث من القلب، حديث الأب لأبنائه وبناته.

Obraćam vam se svima s riječima iz srca, riječima oca prema svojim sinovima i kćerima. (Mubarak, 10. 2. 2011)

U prethodnom primjeru Mubarak ističe svoju ulogu, ulogu predsjednika čija je dužnost da štiti i čuva svoj narod i brine za njega, kao što otac brine za svoju djecu i porodicu.²¹ Ovom metaforom Mubarak upućuje poziv protestantima da zajedničkim naporima rade na jedinstvu države i naroda u kriznom razdoblju razjedinjenosti zemlje. Pri tome sebi dodjeljuje ulogu oca, koji inače simbolizira autoritet u porodici i koji donosi odluke.

Ova konceptualna metafora spada u visoko konvencionalizirane metafore arapskog političkog diskursa, ali i konteksta svakodnevnog života. Komponente konvencionalne konceptualne metafore bliže su iskustvu govornika i on ih razumijeva u skladu kulturnim predodžbama.²² Široka rasprostranjenost ove metafore proizlazi iz principa islamske vjere da su vjernici braća i redovno se upotrebljava u formalnim i neformalnim prilikama u arapskom svijetu. Nalazimo je i u sljedećem primjeru:

... ولأننا نحن أخوة، ونحن فرد شعب.

... jer smo mi braća, jedan narod. (Gaddafi, 16. 1. 2011)

Obično se u jezičkom izrazu ove konceptualne metafore javljaju leksemi kojima se izražavaju odnosi u porodici kao što su *otac, majka, sin, kćerka, brat, sestra*. Ova konvencionalna metafora „oživljena“ je u narednom primjeru iz jednog Gaddafijevog govora u okviru koje se javljaju fraze *moj brat* i *moj amidžić*, a odnose se na tuniske građane. Po našem mišljenju, cilj ovakve metafore nije da izrazi razliku u stepenu bliskosti sa različitim dijelovima tuniskog društva. Naprotiv, riječ je

²¹ Potrebno je naglasiti da je dijahronijski gledano konceptualna metafora NACIJA/NAROD JE PORODICA veoma stara i da u okviru političkog diskursa prevladavaju verzije metaforizacije figure *strogog oca*. (Više vidi u: Andreas Musolff, *Political Metaphor Analysis. Discourse and Scenarios*, 29).

²² Stalna upotreba metafora sa istim konceptualnim domenama dovodi do ustaljivanja metafore. U analizi metafora u političkom diskursu nerijetko je teško razlučiti one konvencionalne metafore koje se redovno koriste u opisu nekih političkih tema od onih koje su upotrijebljene svjesno kao persuzivni mehanizam.

o konceptualnoj metafori koja pojam proširene porodice prenosi na arapski narod, nadnacionalni faktor, ističe čvrste i neraskidive veze među arapskim državama, a repeticija konceptualne metafore ima za cilj da približi govornika recipijentima poruke i podstakne emocionalni odgovor recipijenata.

أنت يا مواطن يا تونسي يا شقيقي يا ابن عمي ...

Ti, građanine, Tunizanine, brate moj, moj amidžiću. (Gaddafi, 16. 1. 2011)

Stranka ili neka organizacija mogu biti, kao država u prethodnim primjerima, prikazane kao osoba. U političkom diskursu, konceptualna metafora STRANKA JE OSOBA se veoma često javlja u svrhu pozitivne prezentacije stranke kojoj govornik pripada ili negativne prezentacije rivalske stranke. Međutim, u našem korpusu pronašli smo samo jedan primjer, koji ima neutralnu poruku i ne odnosi se na konkretnu stranku. Metafore u društvu uvjetovane su ili motivirane specifičnim iskustvom. S obzirom na to da se u državama iz kojih dolaze govornici decenijama razvijao kult ličnosti, kult velikog vođe, te da su višestranački sistemi imali formalni karakter, izostala je motiviranost nastanka ovog tipa metafore.

فلا بأس حزب أو منظمة يريد تنظيم تظاهرة سلمية.

Nema ništa loše u tome da neka stranka ili organizacija želi organizirati mirni protest. (Ben Ali, 13. 1. 2011)

Konceptualne metafore sa izvornom domenom OSOBA ili LJUDSKO BIĆE široko su rasprostranjen ontološki tip metafora, jer omogućuju da se širok spektar apstraktnih pojmova i uopće svega neživog razumije pomoću termina koji se odnose na ljudske aktivnosti ili karakteristike. Sljedeća dva primjera donose nam konceptualnu metaforu HISTORIJA JE OSOBA koja je, što je razumljivo, istaknuto obilježje političkog diskursa. U oba primjera historija je konceptualizirana kao sudija koji ima moć da s vremenske distance, izvan neprijateljskog konteksta u kojem se govornici nalaze, pregleda činjenice i donese presudu koja će im sigurno ići u korist, dok će neprijatelji biti obezvrjeđeni i zaboravljeni.

وسيحكم التاريخ علي وعلي غيري... بما لنا أو علينا.

Historija će suditi i meni i drugima...što nam ide u korist ili na štetu. (Mubarak, 1. 2. 2011)

... من حفنة من الفاشيين سيضعهم التاريخ في مزبلة.
 ... *šačice fašista koje će historija baciti u smeće.* (Gaddafi, 23. 3. 2011)

Personifikacija nije jednoličan postupak. Ona se može javiti u složenoj metaforskoj strukturi kakva se javlja u narednom primjeru.

لا يصنع لنا قراراتنا سوى نبض الشارع.
Naše odluke će formirati samo puls ulice. (Mubarak, 10. 2. 2011)

Ulica je upotrijebljena u značenju naroda koji pretestuje na ulicama. Tu ciljnu domenu prepoznamo po riječi *puls*, *bilo*, što je osobina živih bića. Međutim, riječ *puls* kao indikator ciljne domene i sama postaje metafora ljudskog bića, na što implicira glagol *formirati*, *napraviti* (šana‘a), koji opisuje ljudsku aktivnost izrade ili proizvodnje nečeg konkretnog, opipljivog. Koncepti u ovom primjeru pletu pravu metaforičku mrežu, jer se apstraktni pojam *odluka* upotrebom spomenutog glagola konceptualizira kao objekt. Mubarak jednom rečenicom obremenjenom metaforama poručuje da će svaka politička aktivnost biti potaknuta voljom naroda, pa i onim najmanjim njegovim zahtjevima, jer da bi se *bilo* osluhnuo, potrebna je spremnost da se ulože dodatni napor u razumijevanju potreba egipatskog naroda.

Metafore sa izvornom domenom ŽIVOTINJA

Ove metafore, koje podrazumijevaju metaforički transfer u kojem se životinjske vrste, superiorne ili inferiorne, koriste pri opisu ljudske vrste, redovno se upotrebljavaju u političkom diskursu. U govorima koji su premet analize, životinje imaju isključivo negativne konotacije s ciljem diskreditiranja političkih protivnika, u ovom kontekstu demonstranata. Zanimljivo je da se javljaju samo u Gaddafijevim govorima. U svim primjerima metaforički upotrijebljene životinjske vrste imaju negativne konotacije. Pobunjenike Gaddafi opisuje kao *štakore*, *mačke* i *miševe*, *bakterije*. Svrha ovih metafora jest da se u umu recipijenata izgradi snažna asocijacija, mapira inferiornost demonstranata, tako da oni demonstrante povežu sa izdajnicima, špijunima, spletkarima i neprijateljima države.

نحن أجدر بليبيا من تلك الجرذان وأولئك المأجورين...
Mi Libiju zavrđujemo više od tih štakora i onih plaćenika... (Gaddafi, 22. 2. 2011)

...من هؤلاء القبط والفئران التي تقفز من شارع إلى شارع؛ ومن زنقة إلى زنقة،
في الظلام.

...ovih **mačaka i miševa** što skaču iz ulice u ulicu, iz sokaka u sokak u mraku. (Gaddafi, 22. 2. 2011)

لو أنني رئيس، لكنت رميت الإستقالة على وجوه هذه الجرائم...

Da sam predsjednik, bacio bih ostavku u lica ovih **bakterija**... (Gaddafi, 22. 2. 2011)

Metafore sa izvornom domenom OBJEKT

Jedan od temeljnih tipova konceptualizacije jest objektivacija. Nerijetko su metafore ovog tipa konvencionalizirane i ne doživljavaju se kao metafore.²³ Obično se kao objekti konceptualiziraju apstraktni pojmovi i emocije. U narednim primjerima nalazimo objektivaciju *straha, uvjeta, krvi mučenika i šehida, volje, napora, slobode, haosa, tekovine, nade*, na što nas asocira upotreba glagola koji se obično koriste uz nešto što je fizički opipljivo: *baciti, postaviti, izgubiti, slomiti, štedjeti i staviti*, te izraz *vjetrometina*.

أحداث اليوم والأيام القليلة الماضية القت في قلوب الاغلبية الكاسحة من ابناء الشعب الخوف على مصر ومستقبلها...

Današnji i nedavni događaji **bacili** su u srca velike većine ljudi strah za Egipat i njegovu budućnost... (Mubarak, 28. 1. 2011)

إن أحداث الأيام القليلة الماضية... وتطرح أمامنا ظروفاً جديدة.

Događaji nekoliko minulih dana....**postavili** su pred nas nove uvjete. (Mubarak, 1. 2. 2011)

إن دماء شهدائكم وجرحاكم لن تضيع هدرا.

Krv vaših mučenika i ranjenika neće biti uzalud **izgubljena**. (Mubarak, 10. 2. 2011)

²³ Prema Charteris-Blacku konvencionalizirane metafore odraz su dijahronijskog procesa u okviru kojeg je prvotno metaforička upotreba u jeziku uspostavljena kao doslovna (Jonathan Charteris-Black, *Corpus Approaches to Metaphor Analysis*, 17).

إنني أعلم علم اليقين أن مصر ستتجاوز أزمته ولن تنكسر إرادة شعبها، ستقف على أقدامها من جديد بصدق وإخلاص أبناءها كل أبنائها، وسترد كيد الكائدين وشماتة الشامتين.

*Pouzdamo znam da će Egipat prevazići krizu i da se neće **slomiti** volja njegovog naroda...* (Mubarak, 10. 2. 2011)

ونحن لا نندخر جهداً لتفادي مثل هذه الحالات بالمعالجة الخصوصية الملائمة...
Ne štedimo napore da izbjegnemo takve slučajeve uz odgovarajući poseban tretman... (Ben Ali, 28. 12. 2010)

ان خيطاً رفيعاً يفصل بين الحرية والفساد...
Tanka nit razdvaja slobodu i kaos.... (Mubarak, 28. 1. 2011)

... لشعب متحضر وعريق لا يضع مكتسباته وآماله لمستقبل في مهب الريح.
*... jednom civiliziranom i drevnom narodu koji **ne stavlja** tekovine i nade u svoju budućnost **na vjetrometinu**.* (Mubarak, 28. 2. 2011)

U narednim dvama primjerima nalazimo konceptualnu metaforu DRŽAVA JE OBJEKT. Gaddafi u svojim govorima često ponavlja ovu metaforu. Ukoliko imamo u vidu da repeticija predstavlja jednu od najznačajnijih strategija manipulacije, svrha ove metafore jest negativna prezentacija neprijatelja, protestanata, ali i poziv na borbu protiv njih do potpunog uništenja.

وسنرحف أنا والملايين، لتطهير ليبيا شبرا شبرا؛ بيتا بيتا؛ دارا دار؛ زقة زقة؛ فردا فردا، حتى تتطهر البلاد من الدنس والأنجاس.

*Marširat ćemo ja i milioni kako bismo **očistili** Libiju, pedalj po pedalj, kuću po kuću, sokak po sokak, čovjeka po čovjeka, sve dok se zemlja **ne očisti od prljavštine i nečistoće**.* (Gaddafi, 22. 2. 2011)

هاتوا حقائق، هاتوا أدلة لا غبار في ذلك، فالتطهير يجب أن يكون مستمراً دائماً.
*Dajte činjenice, donesite dokaze, nema tu ništa loše, jer **čišćenje** mora da bude kontinuirano i stalno.* (Gaddafi, 16. 1. 2011)

U drugom primjeru Gaddafi konceptualizira državu kao objekt koji je potrebno neprekidno čistiti. Političku aktivnost *čišćenja* pokreću *dokazi* i *činjenice*, inače također konceptualizirani kao objekti, u kojima *nema ništa loše*. Fraza koja se na bosanski jezik prevodi kao *u tome nema ništa loše*, u arapskom jeziku predstavlja idiomatski izraz čiji bi bukvalni prijevod glasio *u tome nema nikakve prašine*. Gaddafi se poigrava

metaforama, „mrtvu“ metaforu „oživljava“, tako što se značenje *prašine* pomalja u kontekstu i pojačava efekat metaforizacije lekseme *čišćenje*.

Subkategoriju izvorne domene OBJEKT predstavlja izvorna domena ZGRADA/GRAĐEVINA. Njome se obično konceptualiziraju država, narod, ali i apstraktni pojmovi. Ove metafore imaju pozitivne konotacije, jer gradnja obično podrazumijeva saradnju, ujedinjavanje i žrtvovanje u svrhu postizanja dobrih rezultata i napretka države. Za politički diskurs inače izuzetno značajne, u odabranom korpusu ove se metafore iznenađujuće rijetko javljaju. Možemo ih prepoznati u narednim primjerima:

فهي أساس وجودنا...

On je temelj našeg postojanja... (Mubarak, 10. 2. 201.)

... نحافظ على ماحققناه ونبني عليه ونرعى في عقولنا وضمائرنا مستقبل الوطن.
... da čuvamo što smo ostvarili i da ga *nadograđujemo* i *pazimo* budućnost domovine u mislima i srcima. (Mubarak, 28. 1. 2011)

فان ذلك يجسم خيارا جوهريا ثابتا في سياستنا من أجل بناء شعب متقف.

To će otjeloviti stalni temeljni izbor u našoj politici za izgradnju jednog kulturnog naroda. (Ben Ali, 28. 12. 2010)

Reifikaciju nalazimo i u okviru konvencionalne metafore OSOBA JE OBJEKT. Objektivacijom djece u narednom primjeru Gaddafi pokušava probuditi strah roditelja za svoju nezrelu djecu, koja, po njegovom mišljenju, što u govorima često ističe, uglavnom protestuju. Metafora u ovom primjeru ima izuzetan emocionalni naboj, jer se njome ono što je najvrednije konceptualizira ne samo kao objekt, stvar, već kao bezvrijedna stvar.

إرموا أولادكم للموت...

Bacite svoju djecu u smrt... (Gaddafi, 16. 1. 2011)

U narednom primjeru Gaddafi metaforički sebe predstavlja kao čvrstu stijenu. Ova objektivacija kombinirana je sa objektivacijom šačice ljudi, protestanata, na što nas asocira upotreba glagola *razbiti*. Gaddafi upotrebom ovih metafora omalovažava neprijatelja i ističe svoju superiornost.

أنتم تواجهون صخرة صماء؛ صخرة صلبة تحطمت عليها أساطيل أمريكا، ألا تتحطم عليها شرانمكم أنتم.

Vi se suočavate sa gluhom stijenom, čvrstom stijenom o koju se američke flote razbijaju, pa kako se neće razbiti šačice vas ljudi. (Gaddafi, 22. 2. 2011)

Metafore sa izvornom domenom KONFLIKT/RAT

Politika je, nesumnjivo, polje na kojem se sukobljavaju politički neprijatelji, zbog čega se njihovi odnosi opisuju ratnom terminologijom i tako naglašavaju tenzije među njima i razlike u političkim stavovima. Zato je u okviru političkog diskursa neizostavna konceptualna metafora POLITIKA JE KONFLIKT, u okviru koje se granice između rata i politike brišu ili zamagljuju. Zanimljivo je da se u govorima održanim u vrijeme Arapskog proljeća, krize i nemira, a koji su predmet našeg istraživanja, ove metafore gotovo ne javljaju. Moguće je da je razlog tome to što one konceptualiziraju političku situaciju terminima fizičkog nasilja, koje ovi lideri pokušavaju da izbjegnu ili smire. Pošto metafora uvijek djeluje na dva polja, prenosi verbalnu poruku i kreira mentalnu sliku, govornici nesvjesno ili svjesno zaobilaze ratnu terminologiju u pokušaju da spriječe razvijanje slike rata i fizičkog sukoba u umu recipijenata, a samim tim i njihovo djelovanje u skladu s tim slikama.²⁴ U prvom primjeru Mubarak finansijsku krizu (*nezaposlenost, siromaštvo*) u državi konceptualizira kao neprijatelja kojeg treba *blokirati* i *boriti se protiv* njega. U drugom promovira svoju posvećenost da *brani* sigurnost i stabilnost zemlje, a u trećem, upotrebom lekseme *rov*, pokušava probuditi simboličku reprezentaciju jedinstva Egipćana u borbi za bolju budućnost.

لقد جاءت هذه المظاهرات لتعبر عن تطلعات مشروعة لمزيد من الاسراع في جهود محاصرة البطالة وتحسين مستوى المعيشة ومكافحة الفقر...

Ovi protesti su došli kako bi izrazili legitimne težnje za dalje ubrzanje napora u sprečavanju nezaposlenosti, poboljšanju životnog standarda i borbe protiv siromaštva... (Mubarak, 28. 1. 2011)

وسوف أذافع عن امن مصر واستقرارها وأمان شعبها.

Branit ću sigurnost Egipta, njegovu stabilnost i sigurnost njegova naroda. (Mubarak, 28. 1. 2011)

إن المصريين جميعا في خندق واحد الآن...

Svi Egipćani su sada u jednom rovu... (Mubarak, 10. 2. 2011)

²⁴ Georg Lakoff i Mark Johnson navode da su metafore sredstvo strukturiranja našeg konceptualnog sistema, a promjene u našem konceptualnom sistemu mogu promijeniti i način na koji percipiramo svijet i naše djelovanje u skladu s tim percepcijama svijeta (Vidi: Georg Lakoff, Mark Johnson, *Metaphors We Live By*).

Metafore sa izvornom domenom KRETANJE/PUTOVANJE

Izvorna domena kretanja i subkategorije kretanja, putovanja, omogućava konceptualno mapiranje politike i političkog djelovanja kao puta kojim se kreće ka određenom cilju. Nije neobično što su ključni koncepti konceptualnih domena putovanja i kretanja *put*, *mapa puta*, *početak puta*, *koraci*, *kretanje ka nekoj destinaciji*, *kraj puta*, *marš* široko rasprostranjeni u političkim govorima. Tačka polaska obično je poznata i vezuje se za sadašnji trenutak, a odredište se nalazi u budućnosti koja nam je nepoznata. Kretanje naprijed, bilo da je riječ o kretanju u vremenu ili prostoru, doživljava se kao planirani napredak, pozitivno kretanje ka željenom društvenom cilju. Marš, također, implicira organizirano kretanje naprijed do definiranog cilja. Kretanje unazad obično se doživljava kao odustajanje od pozitivne političke aktivnosti. Metafora putovanja pruža okvir za mapiranje različitih faza u nekom političkom procesu, što se može vidjeti u narednim primjerima:

طريق الإصلاح الذي اخترناه لا رجوع عنه او ارتداد الى الوراء.

S puta reforme koji smo izabrali nema povratka niti vraćanja unazad. (Mubarak, 28. 1. 2011)

سنمضي عليه بخطوات جديدة.

Nastavit ćemo njime novim koracima. (Mubarak, 28. 1. 2011)

ولقد أسفر هذا الحوار عن توافق مبدئي في الآراء والمواقف يضع أقدامنا على بداية الطريق الصحيح للخروج من الأزمة، ويتعين مواصلته للانتقال به من الخطوط العريضة لما تم الاتفاق عليه، إلى خريطة طريق واضحة.

Ovaj dijalog je rezultirao početnim konsenzusom u mišljenjima i stajalištima koji naše stope postavlja na početak ispravnog puta izlaska iz krize i koji se mora nastaviti kako bi se prešlo sa široko postavljenih obrisa dogovora na jasnu mapu puta. (Mubarak, 10. 2. 2011)

إن مصر تجتاز أوقاتا صعبة لا يصح أن نسمح باستمرارها.

Egipat prolazi kroz teška vremena koja ne smijemo dopustiti da se nastave. (Mubarak, 10. 2. 2011)

وقد أخذت العدالة مجراها للتحقيق في ظروف وملابسات هذه الأحداث.

Pravda je krenula putem ispitivanja okolnosti i prilika ovih događaja. (Ben Ali, 10. 1. 2011)

وسنزحف أنا والملايين، لتطهير ليبيا شبرا شبرا...

Marširat ćemo ja i milioni kako bismo očistili Libiju, pedalj po pedalj...
(Gaddafi, 22. 2. 2011)

وعلينا أن نواصل الحوار الوطني الذي بدأناه بروح الفريق وليس الفرقاء.

Moramo nastaviti nacionalni dijalog koji smo započeli timskim duhom, ne razdvojeni. (Mubarak, 10. 2. 2011)

Metafore sa izvornom domenom PROSTOR

Većina orijentacijskih metafora vezuje se za prostorne odnose *gore – dolje, unutra – vani, naprijed – nazad, duboko – plitko, centralno – periferno*.²⁵ U korpusu koji smo analizirali prevladava skup metafora sa izvornom domenom GORE. Obično se sa DOLJE konceptualizira ono što je loše, što asocira na kolaps, katastrofu, probleme, ali ovaj tip metafora nije zastupljen u korpusu. Sa izvornom domenom GORE se konceptualizira ono što je dobro, što označava napredak, uspjeh, status, progres, postignuće, što se može vidjeti u narednim primjerima:

ورفع مستوى المعيشة...

... *i podizanje životnog standarda...* (Mubarak, 28. 1. 2011)

وستظل مصر هي الباقية فوق الأشخاص وفوق الجميع.

Egipat će ostati iznad ljudi i iznad svih. (Mubarak, 10. 2. 2011)

ويعتبر الإقتصاد التونسي من الإقتصاديات الصاعدة .

Tuniska ekonomija se smatra jednom od ekonomija u usponu. (Gaddafi, 16. 1. 2011)

تونس في المرتبة الأولى مغربيا وإفريقيا؛ والرابعة في العالم العربي. يعني تونس إقتصادها، صُنف رقم واحد في المغرب العربي.

Tunis je na prvom mjestu na Magrebu i u Africi, a četvrtom u arapskom svijetu. Dakle, ekonomija Tunisa je prva klasa na arapskom Zapadu. (Gaddafi, 16. 1. 2011)

²⁵ Georg Lakoff, Mark Johnson, *Metaphors We Live By*, 15.

... فانه يبقى مصدرا للتفاؤل بالمستقبل تفاؤل شعب متعلم يثابر من أجل الرقي
ومزيد التقدم.

... ostaje izvorom optimističkog pogleda na budućnost, optimizma
jednog obrazovanog naroda koji ustrajava na putu **progrsa** i daljeg
napretka. (Ben Ali, 28. 12. 2010)

Zaključujemo da govornici preferiraju da u trenutnoj situaciji krize
i haosa ističu pozitivne aspekte političkog djelovanja, a one negativne
zanemaruju.

Metafore sa izvornom domenom TAMA

Izvorna domena TAMA obično se u analizi konceptualne metafore
povezuje sa njoj komplementarnom izvornom domenom SVJETLO
i u političkom diskursu se veoma često koristi njihov potencijal da
formiraju antitezu.²⁶ U korpusu koji smo analizirali upotreba metafora
ovog drugog tipa zanemarljiva je. U kognitivnim istraživanjima tama se
obično povezuje sa smrću i izvire iz univerzalnog znanja. Sve metafore
sa izvornom domenom TAMA izgovorio je Gaddafi u govoru upućenom
Tunižanima, i sve su povezane sa konceptom da *znati* znači *vidjeti*, i da
biti u mraku znači *nazadovati*. Sve ove metafore su svrhovite i izrečene
s ciljem pružanja podrške Ben Aliju. Gaddafi poručuje recipijentima da
su svojim protestima uništili Tunis, da su njihovi zahtjevi da Ben Ali
odstupi s vlasti pogrešni, prijeteći im da vode Tunis ka crnoj budućnosti.
Istovremeno, ovim metaforama Gaddafi kreira pozitivnu sliku Ben Alija
kao nekog ko je Tunisu činio samo dobro.

وتعودوا إلى الظلام ...

... i da se vratite u **mrak**... (Gaddafi, 22. 2. 2011)

لماذا تونس الخضراء، حولتموها؛ إلى تونس السوداء؟

*Zašto ste zeleni Tunis pretvorili u **crni** Tunis?* (Gaddafi, 16. 1. 2011)

والآن تحولت إلى فحمة؛ بدل خضراء، أصبحت سوداء .

*Sada se pretvorio u **ugalj**, umjesto da bude zelen, postao je **crn**.* (Gadda-
fi, 16. 1. 2011)

²⁶ Vidi: Jonathan Charteris-Black, *Politicians and Rhetoric. The Persuasive Power of Metaphor*, 51.

ZAKLJUČAK

Uočljivo prisustvo metafora u političkom diskursu možemo objasniti njihovom persuazivnom i argumentativnom ulogom, ali i činjenicom da metafora može dominantno apstraktne i složene političke fenomene predstaviti pojmovima koji su konkretni, jasni i bliski recipijentima poruke. Konceptualnom metaforom aktiviraju se svjesne i nesvjesne asocijacije recipijenata i tako pojačava djelovanje poruke na njih. Metafore u korpusu iskorištene su u realiziranju najrazličitijih diskursnih ciljeva. Kroz metafore se filtriraju namjere govornika koji skrivaju određene činjenice, druge ističu, zanemaruju izvjesne političke vrijednosti a druge promoviraju, prebacujući fokus javnosti samo na one političke aspekte i elemente političke situacije koje preferiraju. Metafora se u ovim političkim govorima nerijetko svjesno upotrebljava kako bi uvjerila recipijente da prihvate stavove, ideje i vizije govornika.

U analiziranom političkom diskursu primjetno dominiraju konvencionalizirane konceptualne metafore, iako se tipovi metafora koje se u korpusu javljaju protežu kontinuumom od primarnih, mrtvih i konvencionaliziranih metafora do složenih i inovativnih. Konvencionalne konceptualne metafore recipijentima su iskustveno bliže i pretpostavlja se da što se više ponavljaju, to su učinkovitije. Neke metafore ustaljene su jezičkom upotrebom, a druge su pitanje izbora govornika. Dominantne izvorne domene konceptualnih metafora u korpusu su OSOBA, PORODICA, OBJEKT, KRETANJE/PUTOVANJE, GORE, dok su iznenađujuće rijetki primjeri metafora sa izvornom domenom KONFLIKT, TAMA/SVJETLO, ŽIVOTINJA i sl.

Analiza je pokazala da su metafore koje se javljaju u Ben Alijevim i Mubarakovim govorima uglavnom konvencionalizirane konceptualne metafore, dok Gaddafi koristi kompleksne metafore i „oživljava“ konvencionalizirane kako bi stvorio ili, bolje reći, zadržao sliku uspješnog, harizmatičnog lidera, ratnika i vođe. Koristeći izvorne domene *porodica*, *putovanje*, orijentacijske metafore sa izvornom domenom *gore*, govornici recipijentima predočavaju pozitivnu, a skrivaju negativnu sliku političke situacije i prilika. Istraživanjem se utvrđuje da se politički neprijatelji, protestanti, opisuju pojmovima sa pežorativnim konotacijama čiji cilj je kreiranje negativne slike ili negativnog stava adresata prema takvom političkom djelovanju. Većina metafora koje smo analizirali upotrijebljena je da opiše narod, državu, krizu, promjene, frustracije, i nema sumnje da su neke od njih kontekstualno određene

i jezički specifične i da se ne bi javile izvan konteksta u kojem su upotrijebljene. S druge strane, u korpusu se ili nisu javljale, ili ih je bilo teško prepoznati, one metafore koje su kulturno određene i obojene i koje se u drugim jezicima i kulturama ne javljaju. Treba naglasiti da je broj metafora koje smo identificirali, iako cilj ovog istraživanja nije bila kvantitativna analiza korpusa, mnogo veći od broja navedenih primjera, da su grozdovi metafora nekih izvornih domena izuzetno razgranati, a drugih zakržljali.

Analizom metafore u političkom diskursu moguće je izvesti stanovite zaključke. Međutim, oni su uvijek ograničeni i nepotpuni, jer treba imati u vidu da je metafora samo jedan od jezičkih mehanizama u mozaiku strategija kojima se u političkom diskursu realiziraju postavljeni komunikacijski ciljevi govornika.

CONCEPTUAL METAPHOR IN PRESIDENTIAL POLITICAL SPEECHES DELIVERED DURING ARAB SPRING

Abstract

This paper investigates the use of conceptual metaphor as discourse phenomenon, especially its persuasive role in political discourse. This study aims to identify conceptual metaphors that are expressed by metaphorical expressions in text corpus, to classify these metaphors by finding their source domains, to examine their conceptual structure and discourse potential. The purpose of the discussion is to describe and interpret social relations expressed by dominant metaphorical concepts that conceptualize political realm in a complex political setting and times of crisis and uprisings. Furthermore, the paper gives an insight into purposes and effects of using conceptual metaphors in this distinct political context. Text corpus consists of political speeches delivered by presidents of Tunisia, Egypt and Libya during Arab Spring.

Key words: conceptual metaphor, political discourse, political speeches, Arab Spring

IZVORI

- Ben Ali, Zin El Abidin, govor održan 28. 12. 2010, <https://www.babnet.net/cadredetail-31652.asp>, pregledano 02. 05. 2020.
- Ben Ali, Zin El Abidin, govor održan 10. 1. 2011, <https://www.babnet.net/cadredetail-31855.asp>, pregledano 02. 05. 2020.
- Ben Ali, Zin El Abidin, govor održan 13. 1. 2011, <https://www.babnet.net/cadredetail-31940.asp>, pregledano 02. 05. 2020.
- Gaddafi, Muammer, govor održan 16. 1. 2011, <https://www.babnet.net/festival-detail-31999.asp>, pregledano 02. 05. 2020.
- Gaddafi, Muammer, govor održan 22. 2. 2011, https://ar.wikisource.org/wiki/%D8%AE%D8%B7%D8%A7%D8%A8_%D9%85%D8%B9%D9%85%D8%B1_%D8%A7%D9%84%D9%82%D8%B0%D8%A7%D9%81%D9%8A_%D9%84%D9%84%D8%B4%D8%A8%D8%A7%D8%A8_%D8%A7%D9%84%D9%84%D9%8A%D8%A8%D9%8A_%D9%81%D9%8A_22_%D9%81%D8%A8%D8%B1%D8%A7%D9%8A%D8%B1_2011, pregledano 02. 05. 2020.
- Gaddafi, Muammer, govor održan 23. 3. 2011, <https://tefanet.info/vb/showthread.php?p=136247>, pregledano 02. 05. 2020.
- Mubarak, Husni, govor održan 28. 1. 2011, <http://www.revolution25january.com/january25revolution-hosni-mubarak-speachs.asp>, pregledano 02. 05. 2020.
- Mubarak, Husni, govor održan 1. 2. 2011, <http://www.revolution25january.com/january25revolution-hosni-mubarak-speachs.asp>, pregledano 02. 05. 2020.
- Mubarak, Husni, govor održan 10. 2. 2011, <http://www.revolution25january.com/january25revolution-hosni-mubarak-speachs.asp>, pregledano 02. 05. 2020.

LITERATURA

- ‘Abd al-Laṭīf, ‘Imād, *Limādā yuṣaffiq al-Miṣriyyūn. Balāġa al-talā‘ub bi al-ġamāhīr fī al-siyāsa wa al-fann*, Dār al-‘ayn li al-naṣr, al-Qāhira, 2009.
- Alharahsheh, Abdallah Mohammad Mufadi, *The Translations of Metaphors in Selected Political Speeches (1988-1999) of King Hussein of Jordan from Arabic into English*, Universiti Sains Malaysia, 2016.
- Altohami, Waheed M., „The Game-based Metaphorical Representation of the Arab Spring Revolutions in Journalistic Political Discourse“, *Studies about Languages*, 35, 2019, 70-88. DOI.org/10.5755/j01.sal.35.0.23363

- Charteris-Black, Jonathan, *Corpus Approaches to Critical Metaphor Analysis*, Palgrave Macmillan, New York, 2004.
- Charteris-Black, Jonathan, „Forensic deliberations on ‘purposeful metaphor’“, *Metaphor and the Social World*, John Benjamin Publishing, 2:1, 2012, 1-21.
- Charteris-Black, Jonathan, *Politicians and Rhetoric. The Persuasive Power of Metaphor*, Palgrave Macmillan, New York, 2005.
- Jurčić Katunar, Cecilija, „Metafora kao (svjesna) diskursna strategija – pragmatički aspekti konceptualne metafore“, *FLUMINENSIA*, 30:2, 2018, 229-249.
- Kövecses, Zoltán, „Metaphor, Language and Culture“, *D.E.L.T.A.*, 26:especial, 2010, 739-757.
- Lakoff, George; Johnson, Mark, *Metaphors We Live By*, The University of Chicago Press, Chicago and London, 2003.
- Lakoff, George, „The Contemporary Theory of Metaphor“, in: Ortony, Andrew (ed.), *Metaphor and Thought* (2nd edition), Cambridge University Press, 1992.
- Mio, Jeffery Scott, „Metaphor and Politics“, *Metaphor and Symbol*, 12:2, 1997, 113-133.
- Musolff, Andreas, *Metaphor and Political Discourse. Analogical Reasoning in Debates about Europe*, Palgrave Macmillan, New York, 2004.
- Musolff, Andreas, *Political Metaphor Analysis. Discourse and Scenarios*, Bloomsbury Academic, London and New York, 2016.
- Musolff, Andreas, „Special Feature. The Study of metaphor as part of critical discourse analysis“, *Critical Discourse Studies*, Routledge, 9:3, 2012, 301-310.
- Neagu, Maria-Ionela, *Decoding Political Discourse. Conceptual Metaphors and Argumentation*, Palgrave Macmillan, New York, 2013.
- Pragglejaz Group, „MIP: A Method for Identifying a Metaphorically Used Words in Discourse“, *Metaphor and Symbol*, 22:1, 2007, 1-39.
- Pyliarchuk, Kateryna; Onysco, Alexander, „Conceptual Metaphors in Donald Trump’s Speeches: Framing his Topics and (Self-)Constructing his Persona“, *Colloquium: New Philologies*, 3:2, 2018, 98-156.
- Shimizu, Thoshihiro, „A Metaphor Identification Procedure for Corpus-Based ‘Mental Distance’ Analysis“, *Osaka Keidai Ronshu*, 61:1, 2010, 203-215.
- Stanojević, Mateusz-Milan, „Konceptualna metafora u kognitivnoj lingvistici“, *Savremena lingvistika*, 68, 2009, 339-369.
- Steen, Gerard, „Finding Metaphor in Discourse: Pragglejaz and Beyond“, *Culture, Language and Representation*, V, 2007, 9-25.
- Torlakova, Ludmila, „Metaphors of the Arab Spring. Figurative Construals of the Uprisings and Revolutions“, *Journal of Arabic and Islamic Studies*, 14, 2014, 1-25.